

DOI: <https://doi.org/10.35774/app2019.03.097>
УДК 346.2

Надія Махиніч,
кандидат юридичних наук, адвокат

Юрій Махиніч,
кандидат юридичних наук

ІНСТИТУТ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ У КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Проаналізовано ключові аспекти функціонування інституту приватних виконавців в Україні та встановлено вплив інституту приватних виконавців на забезпечення захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання за примусового виконання судових рішень.

Ключові слова: суб'єкт господарювання, приватний виконавець, державний виконавець, права та законні інтереси, примусове виконання.

Бібл.: 7.

Махинич Н, Махинич Ю.

Институт частных исполнителей в контексте защиты прав и законных интересов субъектов хозяйствования

Проанализированы ключевые аспекты функционирования института частных исполнителей в Украине и установлено влияние института частных исполнителей на обеспечение защиты прав и законных интересов субъектов хозяйствования при принудительному исполнению судебных решений.

Ключевые слова: субъект хозяйствования, частный исполнитель, государственный исполнитель, права и законные интересы, принудительное исполнение.

Makhynich N., Makhynich Y.

Institute of Private Enforcement Agents in the Context of Protection of Rights and Legal Interests of Business Entities

The article analyzes the key aspects of the functioning of the Institute of Private Performers in Ukraine, and finds out the influence of private performers on ensuring the protection of the rights and legitimate interests of economic entities in the enforcement of court decisions. As a rule, the institution of Private Performers is sufficiently mature today, which establishes the procedure for qualification selection, legal status, state policy of controlling the activities of private performers, requirements for the workplace, responsibility of that. The formation of the private executives is another important and additional guarantee of the protection of the rights and legitimate interests of business entities to ensure the real execution of court decisions made in their favor. The author analyzes the provisions of the current legislation on the regulation of the activities of private performers, information provision, guarantees of their activities. The author proves the existence of a positive impact on the protection of the rights and legitimate interests of business entities of the Institute of Private Entrepreneurs. The author substantiates that the private performers have incentives to really ensure the real execution of the court decision. It is argued that the main task of a private executors is to find enough assets of the debtor under the relevant court in order to recover from it debts and basic remuneration. In the article, a distinction was made between certain features of activity of private and state executives in the context of guarantees of ensuring the rights of collectors - business entities. It is proved that there are certain advantages of involving business entities of private performers in co-operation with court decisions made in their favor. The author substantiates the financially-motivational and qualification aspect of the activities of private performers as a basis for increasing the effectiveness of enforcement of court decisions. It is proposed to amend the current legislation, namely, Article. 5 of the Law of Ukraine «On Enforcement Proceedings».

Keywords: business entity, private executor, state executor, rights and legitimate interests, compulsory execution.

Постановка проблеми. Для кожного суб'єкта господарювання важливо, аби відповідні правові інституції дозволяли йому захистити свої права та законні інтереси. Водночас, саме держава повинна гарантувати належний механізм такого захисту. Трапляється, коли через недобросовісність контрагента суб'єкт господарювання вимушений звертатися до суду, а в подальшому із отриманим виконавчим документом – до органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень. Саме тому це остання, але одна з найважливіших інституційних складових забезпечення захисту порушених прав та інтересів фізичних

осіб-підприємців, юридичних осіб тощо. Від того, наскільки буде налагодженим цей «кінцевий сегмент» правового захисту, залежить не просто фінансове становище суб'єкта господарювання як первинної ланки економіки, а й економічний добробут держави, на який вони безпосередньо впливають. Якість функціонування органів державної виконавчої служби у багатьох викликає дискусії. Суб'єктивізуючи, можна сказати, що не завжди звернення до них дає для стягувача позитивний та очікуваний результат. Відповідно, становлення інституту приватних виконавців – це ще одна важлива та додаткова гарантія захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання щодо забезпечення реального виконання судових рішень, винесених на їхню користь.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні впливу інституту приватних виконавців на забезпечення захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання за примусового виконання судових рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи те, що інститут приватних виконавців став для України абсолютно новим, не можна говорити про наявність комплексних досліджень щодо його функціонування. Окремі дослідники підходили до опрацювання загальних його засад та аспектів діяльності приватних виконавців, до прикладу: М. Міхеєв, А. Солонар, М. Логвенко, А. Дігтяр, Л. Крупнова, М. Мазіна, М. Марченко.

Так, вивчаючи інститут приватних виконавців у розрізі вітчизняного та зарубіжного досвіду, М. Логвенко та А. Дігтяр резюмують, що його впровадження сприятиме зниженню корупційних чинників, унеможливить адміністративний вплив на процес виконання судових рішень. Недержавна форма примусового виконання судових рішень дасть можливість скоротити строки їх виконання, підвищить мотивацію для ефективності виконання та запровадить реальну конкуренцію. Окрім зазначеного, до позитивних рис недержавної форми виконання судових рішень науковці віднесли: економію бюджетних коштів, які щорічно витрачаються на забезпечення примусового виконання рішень; зменшення навантаження на державних виконавців, скорочення строків виконавчого провадження, збільшення коефіцієнтів стягнення за виконавчими документами. Це сприятиме зростання позитивного іміджу України на міжнародній арені [1, с. 172].

Як вказує М. Міхеєв, посилаючись на дані Міністерства юстиції України, понад 50% всіх судових рішень в Україні не виконується. Особливо критичною є ситуації щодо виконання рішень зі стягнення аліментів [2, с. 1].

Говорячи про переваги залучення суб'єктами господарювання до співпраці з примусового виконання судових рішень приватних виконавців, першочергово варто відмітити фінансово-мотиваційну складову. Приватний виконавець зацікавлений у тому, щоб забезпечити фактичне виконання судового рішення, оскільки від цього безпосередньо залежить його винагорода.

Відповідно до ст. 31 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» винагорода приватного виконавця складається з основної та додаткової. Згідно з положеннями цієї статті основна винагорода приватного виконавця залежно від виконавчих дій, що підлягають вчиненню у виконавчому провадженні, встановлюється у вигляді:

- 1) фіксованої суми – у разі виконання рішення немайнового характеру;
- 2) відсотка суми, що підлягає стягненню, або вартості майна, що підлягає передачі за виконавчим документом.

Розмір основної винагороди приватного виконавця встановлює Кабінет Міністрів України.

Вказаною статтею Закону регламентовано, що основна винагорода приватного виконавця, яка встановлюється у відсотках, стягується з боржника разом із сумою, що підлягає стягненню за виконавчим документом (крім виконавчих документів про стягнення аліментів). Якщо суму, передбачену в частині четвертій цієї статті, стягнуто частково, сума основної винагороди приватного виконавця, визначена як відсоток суми стягнення, виплачується пропорційно до фактично стягнутої суми (крім виконавчих документів про стягнення аліментів). Угодою між приватним виконавцем та стягувачем може бути передбачено додаткове авансування витрат виконавчого провадження та додаткова винагорода приватного виконавця. За погодженням із стягувачем додаткова винагорода приватного виконавця може бути сплачена протягом усього строку здійснення виконавчого провадження повністю або частково [3].

Звернувшись до пункту 19 Порядку виплати винагород державним виконавцям та їх розмірів і розміру основної винагороди приватного виконавця, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2016 р. № 643, бачимо, що приватний виконавець, який забезпечив повне або часткове виконання виконавчого документа майнового характеру в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження», одержує основну винагороду у розмірі 10% стягнутої ним суми або вартості майна,

що підлягає передачі за виконавчим документом. Державні виконавці за фактичного виконання судового рішення теж отримують винагороду, однак її розмір суттєво різниться від винагороди приватного виконавця. Вказаний Порядок містить норму, згідно з якою за фактичного виконання (повного або часткового) виконавчого документа майнового характеру, виплачується винагорода у такому розмірі:

– 2% стягнутої суми або вартості майна боржника, переданого стягувачу за виконавчим документом, але не більше 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня календарного року, – державному виконавцю, на виконанні у якого перебував (перебуває) виконавчий документ;

– 0,5% стягнутої суми або вартості майна боржника, переданого стягувачу за виконавчим документом, але не більше 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня календарного року, – керівнику органу державної виконавчої служби та його заступникам, яким безпосередньо підпорядкований державний виконавець.

У тому разі, коли примусове виконання здійснювалося:

– відділом примусового виконання рішень управління державної виконавчої служби головного територіального управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, м. Києві та Севастополі, – зазначений в абзаці третьому цього пункту розмір винагороди розподіляється також між начальником управління державної виконавчої служби та його заступниками;

– відділом примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Мін'юсту, – зазначений в абзаці третьому цього пункту розмір винагороди розподіляється також між директором Департаменту державної виконавчої служби Мін'юсту, його першим заступником та заступниками [4].

Проаналізувавши наведені вище норми, можна стверджувати, що приватний виконавець має стимули для того, щоб дійсно забезпечити реальне виконання судового рішення. Він не фінансується державою. Приватний виконавець не отримує заробітної плати. Джерело його доходу («заробітна плата-винагорода») – це реальний результат вжитих заходів, за наслідками яких вдалося відшукати майно боржника та захистити майновий інтерес стягувача, а відтак – і свій.

Доцільно привести такий приклад. Стягувачем (суб'єктом господарювання) отримано судовий наказ щодо стягнення заборгованості з його контрагента-боржника на суму 10 000 000,00 грн. Вказаний наказ суб'єкт господарювання пред'являє до примусового виконання приватному виконавцю. Відповідно, останній має право на стягнення з боржника 10% основної винагороди, тобто 1 000 000,00 грн. Ця сума як винагорода не обмежується розміром прожиткового мінімуму, не розподіляється між керівництвом органу ДВС тощо. Головне завдання приватного виконавця – знайти достатньо активів боржника за відповідним судовим наказом, щоб стягнути з нього заборгованість та основну винагороду.

Наступний важливий аспект, на який звернула увагу М. Мазіна при аналізі ще проекту Закону «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», це кваліфікаційні вимоги до приватних виконавців [5, с. 64].

Аналізуючи уже діючу редакцію вказаного Закону, варто наголосити, що дійсно вимоги до приватних виконавців є вищими, ніж до державних. У ст. 18 регламентовано, що приватним виконавцем може бути громадянин України, який досяг 25 років, має вищу юридичну освіту не нижче другого рівня, володіє державною мовою, має стаж роботи у галузі права після отримання відповідного диплома не менше двох років та склав кваліфікаційний іспит.

Водночас, загальні вимоги до державних виконавців, головних, старших державних виконавців є нижчими, ніж до приватних. Такий висновок можна зробити при вивченні Спеціальних вимог до осіб, які претендують на зайняття посад державних виконавців територіальних органів державної виконавчої служби, що затверджені Наказом Міністерства юстиції України від 21.10.2016 № 3005/5. Так, серед загальних вимог до осіб, які претендують на зайняття посад державних, головних та старших державних виконавців органів ДВС, поставлено такі: освіта – вища, ступінь вищої – бакалавр (тоді як приватних – вища не нижче другого рівня); стаж роботи (тривалість у роках, у тому числі на посадах певної категорії) – відсутня вимога, тоді як приватних – не менше двох років; володіння державною мовою [6].

Слід зазначити, що оскільки досліджуваний інститут є новим для України, законодавець встановив певні обмеження щодо залучення приватних виконавців для співпраці при примусовому виконанні судових рішень. Суб'єкти господарювання теж повинні враховувати їх наявність. Зокрема, ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює обмеження щодо виконання приватними виконавцями рішень:

– про відібрання і передання дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною;

– за якими боржником є держава, державні органи, Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, державні та комунальні підприємства, установи, організації, юридичні особи, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 25%, та/або які фінансуються винятково за кошти державного або місцевого бюджету;

– за якими боржником є юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена відповідно до закону;

– за якими стягувачами є держава, державні органи;
– аністративних судів та рішень Європейського суду з прав людини;
– які передбачають вчинення дій щодо майна державної чи комунальної власності;
– про виселення та вселення фізичних осіб;
– за якими боржниками є діти або фізичні особи, які визнані недієздатними чи цивільна дієздатність яких обмежена;

– про конфіскацію майна;
– виконання яких віднесено цим Законом безпосередньо до повноважень інших органів, які не є органами примусового виконання;

– та в інших випадках, передбачених цим Законом та Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів».

Окрім того, законодавець встановив, що протягом першого року зайняття діяльністю приватного виконавця приватний виконавець не може здійснювати примусове виконання рішень, за якими сума стягнення становить двадцять та більше мільйонів гривень або еквівалентну суму в іноземній валюті [7].

З огляду на це зазначимо, що інколи одним із учасників господарських правовідносин може бути, наприклад, юридична особа, частка держави у статутному капіталі якої перевищує 25%. Контрагент такої особи теж розраховує на позитивну складову стягнення з неї заборгованості. Неможливість залучити приватних виконавців для виконання щодо такої юридичної особи рішень, є невинуватим обмеженням для суб'єкта господарювання-стягувача. Тому на першому етапі функціонування досліджуваного інституту було б можливо хоча б виключити цих суб'єктів з переліку, щодо яких не може здійснюватися примусове виконання рішень приватним виконавцем. У подальшому за стабілізації функціонування інституту приватних виконавців – ще розширити коло виконуваних ними рішень.

Висновки. Резюмуючи квінтесенцію інституту приватних виконавців у розрізі забезпечення захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання, можна констатувати: 1) недержавна форма примусового виконання судових рішень стала новою, небюрократизованою ланкою у механізмі захисту суб'єктів господарювання; 2) з її виникненням учасники господарських правовідносин можуть розраховувати на ефективність стягнення заборгованості з недобросовісних контрагентів на підставі виконавчих документів; 3) підґрунтя для ефективності примусового виконання судових рішень приватними виконавцями становлять два ключові сегменти їх діяльності: фінансово-мотиваційний та кваліфікаційний.

Пропонується внести зміни до ч. 2 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» та вилучити серед переліку рішення, примусове виконання яких не може здійснювати приватний виконавець, а саме: рішення, за якими боржниками є юридичні особи, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 25%.

Список використаних джерел

1. Логвиненко М. І., Дігтяр А. О. Інститут приватного виконання судових рішень: вітчизняний та світовий досвід. *Форум права*. 2016. № 1. С. 169–173. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index(дата звернення: 12.08.2019).
2. Міхеєв М. Адміністративно-правове регулювання діяльності державних і приватних виконавців в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; ПАТ «Вищий навч. заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом». Київ, 2019. 21 с.
3. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1403-19> (дата звернення: 13.08.2019).
4. Про затвердження Порядку виплати винагород державним виконавцям та їх розмірів і розміру основної винагороди приватного виконавця: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 08.09.2016 № 643. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/643-2016-%D0%BF> (дата звернення: 12.08.2019).

5. Мазіна М. Реформування органів примусового виконання рішень: проблемні питання. *Цивілістична процесуальна думка*. 2015. № 1. С. 64–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tsprv_2015_1_18 (дата звернення: 12.08.2019).
6. Спеціальні вимоги до осіб, які претендують на зайняття посад державних виконавців територіальних органів державної виконавчої служби : Вимоги; Мін'юст України від 21.10.2016 № 3005/5. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1444-16> (дата звернення: 14.08.2019).
7. Про виконавче провадження: Закон України; Перелік від 02.06.2016 № 1404-VIII. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1404-19> (дата звернення: 15.08.2019).

Reference

1. Lohvynenko, M.I. (2016). *Instytut pryvatnoho vykonannya sudovykh rishen: vitchyznyanyu ta svitovyyu dosvid* [Institute for Private Enforcement of Judgments: Domestic and World Experience] [Elektronnyy resurs] / M. I. Lohvynenko, A. O. Dihtyar // Forum prava [in Ukrainian].
2. Mikheyev, M. (2019). *Administratyvno-pravove rehulyuvannya diyalnosti derzhavnykh ta pryvatnykh vykonavtsiv v Ukrayini* [Administrative and legal regulation of the activity of public and private executors in Ukraine]: dys. ... kand. yuryst. Nauk: 12.00.07; Kyiv: PAT «VYSHCHYY navchalnyy zaklad «Mizhrehionalna akademiya upravlinnya personalom» [in Ukrainian].
3. *Pro orhany ta osib, yaki zdiysnyuyut prymusove vykonannya sudovykh rishen i rishen inshykh orhaniv* [On bodies and persons who enforce judicial decisions and decisions of other bodies]: Zakon Ukrayiny vid 02.06.2016 № 1403-VIII. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrayiny». Retrieved for: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1403-19/> [in Ukrainian].
4. *Pro zatverdzhennya Poryadku vyplaty vynahorod derzhavnym vykonavtsyam ta yikh rozmiriv i rozmiru osnovnoyi vynahorody pryvatnoho vykonavtsya* [On Approval of the Procedure for Payment of Remuneration to Public Contractors and Their Amounts and Amounts of the Basic Remuneration of a Private Contractor]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny; Poryadok vid 08.09.2016 № 643. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrayiny». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/643-2016-%D0%BF> [in Ukrainian].
5. Mazina, M. (2015). Reformuvannya orhaniv prymusovoho vykonannya rishen: problemni pytannya [Reforming enforcement agencies: problematic issues]. *Tsyvilistychnaprotsesualnadumka – Civilistic procedural thought, 1*, 64–67 [in Ukrainian].
6. *Spetsialnivymohy doosib, yakipretenduyut nazaynyatty aposad derzhavnykh vykonavtsiv teritorialnykh orhaniv derzhavnoy vykonavchoy sluzhby* [Special requirements for persons applying for positions of state executives of territorial bodies of state executive service]: Vymohy; Min'yust Ukrayiny vid 21.10.2016 № 3005/5. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrayiny». RL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1444-16/> [in Ukrainian].
7. *Pro vykonavche provadzhennya* [On enforcement proceedings]: Zakon Ukrayiny; Perelik vid 02.06.2016 № 1404-VIII. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrayiny». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/1404-19> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 21.08.2019.